

balls involves a number of successive evolutionary of stages of the formation of commissural structures at various levels, providing holistic psychic activity.

Integrated application of exercises from kinesitherapy effectively has influence to developing dynamic, kinesthetic and spatial organization of movements, of oral praxis (as a condition of successful sound reproduction), memory processes, concentration and build substantive case and prepositional constructions in speech.

Key words: kinesotherapy, connections between the hemispheres, language development, lateralization

Отримано 6.02.2015 р.

УДК 159.98:378.062 -107

О.А. Прокопенко
o_proki@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ СІМЕЙ, ЩО ВИХОВУЮТЬ ДИТИНУ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Prokopenko O.A. Features of psychological support families raising a child with hearing / O.A. Prokopenko // Actual problems of the correctional education: Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Issue 5.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 251–261

О.А. Прокопенко. Особливості психологічного супроводу сімей, що виховують дитину з порушеннями слуху. У статті окреслено змістові особливості психологічного супроводу сімей, що виховують дитину з порушеннями слуху як виду психологічної допомоги дітям, що мають порушення психофізичного розвитку. Охарактеризовано важливу роль батьків у навчально-виховному процесі дітей з порушеннями слуху, окреслено основні принципи педагогічної діяльності, орієнтованої на інтереси сім'ї. Автором також здійснено аналіз проблеми психологічного супроводу батьків, що виховують дітей з порушеннями функції слуху в наукових дослідженнях, розкрито основні принципи, напрями та складові психологічної допомоги таким сім'ям, особливості її реалізації. Визначено організаційні, дидактико-

методичні, корекційно-реабілітаційні особливості супроводу сімей, що виховують дитину з порушеннями слуху. На основі теоретичного аналізу та практичного доробку автором виокремлено основні компоненти психологічного супроводу таких сімей. У статті констатовано і доведено, що психологічний супровід сім'ї, що виховує дитину з порушеннями слуху є багатоаспектним поєднанням різних методів діагностичної, корекційної та терапевтичної роботи з дітьми та батьками чи іншими особами, що беруть участь у вихованні; що це є комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги дитині та сім'ї у вирішенні завдань особистісного розвитку, міжособистісної взаємодії, виховання, соціалізації.

Ключові слова: дитина з порушеннями слуху, психологічна допомога, психологічний супровід.

О.А. Прокопенко. Особенности психологического сопровождения семей, воспитывающих ребенка с нарушением слуха. В статье обозначены содержательные особенности психологического сопровождения семей, воспитывающих ребенка с нарушениями слуха как вида психологической помощи детям, имеющим нарушения психофизического развития. Охарактеризована важная роль родителей в учебно-воспитательном процессе детей с нарушениями слуха, очерчены основные принципы педагогической деятельности, ориентированной на интересы семей. Автором также осуществлен анализ проблемы психологического сопровождения родителей, воспитывающих детей с нарушениями функции слуха в научных исследованиях, раскрыты основные принципы, направления и составляющие психологической помощи таким семьям, особенности ее реализации. Определены организационные, дидактико-методические, коррекционно-реабилитационные особенности сопровождения семей, воспитывающих ребенка с нарушениями слуха. На основе теоретического анализа и практических разработок автором выделены основные компоненты психологического сопровождения таких семей. В статье констатируется и доказывается, что психологическое сопровождение семьи, воспитывающей ребенка с нарушениями слуха является многоаспектным сочетанием различных методов диагностической, коррекционной и терапевтической работы с детьми и родителями или другими лицами, которые принимают участие в воспитании; что это является комплексной технологией, особой культурой поддержки и помощи ребенку и семье в решении задач личностного развития, межличностного взаимодействия, воспитания, социализации.

Ключевые слова: ребенок с нарушениями слуха, психологическая помощь, психологическое сопровождение.

Постановка проблеми. Сім'я – мікросоціум, в якому формуються моральні якості особистості, ставлення до оточуючих, уявлення про характер міжособистісних зв'язків тощо. У сучасних дослідженнях спеціальної педагогіки і психології велику увагу присвячено залежності впливу сімейного фактора на особливості розвитку дитини з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема і з порушеннями слуху. Констатовано, що високий рівень сімейного неблагополуччя, обумовлює яскраво виражені порушення особистісного розвитку такої дитини: тривожність, невпевненість в собі, неадекватність самооцінки, підвищена емотивність, амбівалентність емоційних проявів, патологічні прояви поведінки (суїцидальні нахили, депресивні стани), високий рівень конфліктності, як наслідок порушення міжособистісного спілкування і соціальної адаптації (С. Забрамная, І. Левченко, Е. Леонгард, Н. Мазурова, Г. Мішина, Е. Мастюкова, Л. Солнцева, В. Ткачова та ін).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про роль сім'ї у формуванні особистості дитини було предметом вивчення багатьох учених: філософів, педагогів, психологів. В цьому контексті, перші згадки про сімейне виховання датовані періодом античності (Аристотель, Геракліт, Демокріт, Платон, Протагор, Сократ та ін.). Автори описували методи, зміст і засоби виховання дітей, визначали роль сім'ї у становленні особистості дитини. Про важливість сімейного виховання зазначали педагоги і просвітники середньовіччя, ренесансу: Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, І. Песталоцці, Д. Дьюї, М. Монтессорі, О. Декролі та ін. Вітчизняна педагогічна наука підтверджує положення про важливість і незамінність сімейного виховання і спілкування з дитиною з моменту її народження (Е. Мастюкова, Р. Овчарова, Г. Філіппова та ін.).

Доцільність та важливість організації психологічної допомоги сім'ям, які виховують дітей з порушеннями слуху обґрунтовується у дослідженнях вітчизняних і світових педагогів, психологів, зокрема про це йдеться в концепції відносин особистості В. Мясіщева, концепції теорії і практики допомагаючих відносин К. Роджерса, концепції системності виховання особистості Б. Ломова, К. Платонова, концепції активності суб'єкта О. Леонт'єва, С. Рубінштейна та в основних принципах гуманізації освіти (І. Дубровіна, Н. Кузьміна, І. Котова, А. Маркова, Е. Шиянова та ін.). Теоретико-методологічні основи практичного аспекту організації психологічного супроводу сім'ям, що виховують дітей з особливими потребами містяться у роботах К. Альбуханової, Б. Анан'єва, П. Блонського, Л. Виготського, В. Мясіщева, А. Петровського, С. Рубінштейна та ін. Проблему супроводу як складової виховного процесу особистості з порушеннями психофізичного розвитку досліджувалась також в роботах Г. Бардієра, М. Бітянової, А. Деркача, І. Ромазана, Т. Чередникової та ін.

Варто зауважити, що нині один з напрямів модернізації освіти – орієнтація педагогів на надання допомоги сім'ї, широке залучення батьків до роботи з дітьми та підвищення відповідальності батьків за виховання та навчання своїх дітей. У контексті освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку зазначені освітні пріоритети – особливо виправдані, набувають ще більшої значущості. У зв'язку з цим особливого значення набуває психологічний, педагогічний та соціальний супровід батьків, що виховують дитину з особливими потребами. Від так **мета статті** полягає у розкритті основних принципів, напрямів та складових психологічної допомоги таким сім'ям, особливості її реалізації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі підвищення уваги до проблеми залучення батьків дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема і з порушенням слуху, до співпраці детерміновано наступним:

батьки є основними замовниками освітніх послуг; батькам надано право вибору навчального закладу (що представляє певну освітню модель) для своєї дитини, на противагу існуючій практиці, коли відповідні державні служби визначали, де буде навчатися дитини з порушеннями психофізичного розвитку. У такій ситуації батьки мають бути готові зробити правильний вибір та усвідомлювати свою роль у процесі здобуття освіти дитиною;

запровадження інклюзивного навчання, як паритетного напрямку освіти для дітей з порушеннями психофізичного розвитку, передбачає максимальне залучення батьків до навчально-виховного процесу, на відміну від інтернатних закладів, де участь батьків – недостатня, що негативно позначається на розвитку та соціальній інтеграції дитини.

Важлива роль батьків у навчально-виховному процесі визначена у національному правовому полі. Зокрема, Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» засвідчують, що «батьки є учасниками навчально-виховного процесу» і мають право:

вибирати навчальний заклад для неповнолітніх дітей;

обирати і бути обраним до органів громадського самоврядування навчальних закладів;

звертатися до державних органів управління освітою з питань навчання, виховання дітей;

захищати у відповідних державних органах і суді законні інтереси своїх дітей.

Сучасна освітня філософія, зорієнтована на особистість дитини, ґрунтується на положенні, що батьки – її перші й головні вчителі. Дедалі більше педагогів з повагою ставляться до навчального процесу, який відбувається вдома, і будують свою роботу, враховуючи інтереси дітей та їхніх родин. У процесі навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку дуже важливо враховувати інтереси, пріоритети й турботи родин.

Принципи педагогічної діяльності, орієнтованої на інтереси сім'ї:

визнання того, що сім'я є елементом стабільності у житті дитини, в той час як педагоги можуть змінюватися;

регулярний обмін з батьками повною та неупередженою інформацією стосовно їхніх дітей;

запровадження в навчальному закладі політики та системи послуг, які забезпечують сім'ям необхідну підтримку;

розуміння й урахування потреб дітей, думки батьків під час розробки індивідуальних програм розвитку (реабілітації, навчання тощо);

ефективне співробітництво педагогів з батьками та іншими фахівцями;

заохочення і створення умов для взаємної підтримки батьків;

розуміння унікальності кожної сім'ї, повага до різних методів навчання та виховання дітей, що застосовуються батьками;

турбота про те, щоб послуги, які надаються родинам, були комплексними, скоординованими, гнучкими, доступними й відповідали потребам кожної родини.

За результатами теоретичного аналізу наукових досліджень ролі сім'ї у вихованні дитини, важливості впливу батьків на особистість дитини з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема і порушеннями слуху, встановлено, що сім'я часто розглядається як реабілітаційна структура, яка володіє потенційними можливостями для створення максимально сприятливих умов для розвитку та виховання дитини [4, с. 56]. Сім'я досліджується вченими як «системоутворююча детермінанта в соціально-культурному статусі дитини, яка визначає її подальший психофізичний і соціальний розвиток» [6, с. 112], а від так потребує спеціального психологічного супроводу та додаткової психологічної допомоги батькам щодо підвищення їх компетентності у вихованні такої дитини. Робота з сім'єю стає, таким чином, одним з найважливіших напрямів в системі психологічного супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема і з порушеннями слуху.

У сім'ях, які виховують дітей з порушеннями слуху виділяють дві категорії батьків: з нормальним слухом і тих, що мають порушення слухової функції. Друга група батьків, як зазначає дослідник Н. Мазурова, не відчуває особливих емоційних переживань, ідентифікуючи порушення слуху дитини з власними [3, с. 22-23]. Батьки першої групи схильні розглядати порушення слуху дитини як фруструючу перешкоду до встановлення природного соціального контакту і міжособистісних зв'язків. Як наслідок, в сім'ї деформуються внутрішньосімейні і батьківські відносини, батьківські позиції, що може провокувати негативне ставлення у дітей з порушеннями слуху до близьких, здійснювати негативний вплив на всебічний розвиток особистості такої дитини.

Від так, батьки потребують спеціально організованої допомоги, щодо підвищення їх компетентності у вихованні дитини з порушенням слуху, що включатиме, просвітницьку, педагогічну, психологічну та

соціальну складові. Одним із різновидів такої допомоги сім'ям є психологічний супровід. Проблема супроводу у сучасній педагогіці та психології розглядається досить широко. Проте на сьогодні в спеціальній науковій літературі немає однозначного підходу до визначення поняття «психологічного супроводу» сім'ї, що виховує дитину з порушеннями слуху та його змісту. Так, Ю. Слюсарев розглядає психологічний супровід сім'ї такої дитини як комплексну психологічну допомогу батькам, основною задачею яких є всебічний розвиток особистості дитини [2, с. 6]. З точки зору Е. Зеєра, психологічний супровід сім'ї – це всебічна допомога батькам з метою подолання труднощів у вихованні дитини з особливими потребами, корекції деструктивних тенденцій у внутрішньо сімейних взаєминах [4, с. 55]. В свою чергу, Л. Виготський зазначав, що психічний розвиток дитини відбувається в процесі її соціалізації. Одним із її провідних інститутів у дітей з порушеннями психофізичного розвитку, вчений вважав сім'ю, в якій соціалізація виступає, по-перше, результатом цілеспрямованого виховання, по-друге, є механізмом соціального навчання [1, с. 49].

Організація психологічного супроводу в освітньому процесі розглядалась в дослідженнях М. Бітянової як система професійної діяльності психолога і педагога, яка спрямована на створення спеціальних умов для повноцінного розвитку й успішної адаптації особистості в конкретному освітньому середовищі. Як зазначає автор, «... психолог і педагог у процесі становлення особистості з особливими потребами не просто спостерігач, який перебуває поруч, вони створюють оптимальні соціально-психологічні умови для розвитку особистості» [7, с. 43, 68]. До поняття супроводу звертаються й інші дослідники. Так, В. Казанська зазначає, що психологічний супровід сім'ї, що виховує дитину з порушеннями слухової функції – це плинний у часі процес створення медико-соціально-психологічних умов зміни та розвитку особистості [5, с. 13].

Психологічний супровід сім'ї, що виховує дитину з порушеннями слуху розглядатиметься нами як метод активного, системного, динамічного впливу на розвиток суб'єктів з метою раннього виявлення поведінкових та особистісних порушень дитини та надання кваліфікованої комплексної допомоги дитині і її родині. Відповідно до цього психологічний супровід сім'ї, що виховує таку дитину передбачає надання комплексної допомоги: по-перше, психологічної діагностики дітей (первинне діагностування з метою вивчення сильних і слабких сторін розвитку особистості, виявлення і вирішення проблем, що виникають у процесі соціалізації та інтеграції, проведення діагностичних мінімумів з метою вивчення динаміки її розвитку та подолання можливих труднощів); по-друге, надання членам сім'ї інформації щодо особливостей дитини, що має порушення слуху та їх впливу на психофізичний розвиток; по-третє, психологічної підтримки

членам сім'ї та психокорекцію сімейних дисфункцій сімейної системи на трьох рівнях: шлюбному, батьківському, сиблінговому.

Завдання психологічного супроводу сім'ям, які мають дітей з порушеннями слуху передбачають реалізацію таких аспектів: дослідження проблем особистісного розвитку і виховання дитини; виявлення порушень емоційно-вольової сфери в залежності від стосунків із членами сім'ї та взаємодії сім'ї єдиної як системи; допомога (сприяння) дитині та членам сім'ї у вирішенні актуальних завдань виховання і соціалізації: розвиток психологічної компетентності (культури) батьків та інших членів сім'ї; покращення системи сімейного функціонування.

Процесуальне здійснення психологічного супроводу передбачає наявність та реалізацію трьох компонент: психологічну діагностику, психологічну корекцію та психологічну терапію дитини та осіб, що її виховують.

Ефективний психологічний супровід та результативна психологічна допомога сім'ям дітей з порушеннями слуху забезпечуються дотриманням у ході практичної реалізації наступних умов:

- системності та цілеспрямованості психологічної підтримки; полісуб'єктності та особистісного орієнтування у ситуації розвитку дитини з порушеннями слуху;

- органічної єдності психологічного супроводу психічного розвитку дитини з психічним станом батьків або тих осіб, що виховують дитину;

- практична спрямованість корекційного процесу (при цьому особлива увага надається стану сформованості функціональних навичок: навчання, адаптації, самообслуговування, комунікації);

- єдиність, довготривалість та послідовність корекційної роботи: на усіх вікових етапах;

- спеціалізованість супроводу (фахівці, які працюють з дітьми та їх сім'ями, повинні мати спеціальну підготовку, працювати та бути обізнаними з особливостями становлення особистості з психофізичними порушеннями);

- комплексність супроводу: єдність медичної, педагогічної, психологічної допомоги (реалізується через забезпечення взаємозв'язків зі спеціалістами, допомоги яких потребують суб'єкти супроводу в тій чи іншій сфері з метою вирішення нагальних та актуальних проблем розвитку особистості дитини з порушеннями слуху);

- диференційованість супроводу: система допомоги дітям від народження до дорослого віку та їхнім родинам має задовольняти потреби великої кількості суб'єктів, які отримують послуги, незалежно від віку, рівня інтелектуального та загального розвитку, матеріальних можливостей та місця проживання (єдине, що поєднує всіх одержувачів послуг – це наявність в них певних особливостей психофізичного розвитку). Система супроводу має враховувати індивідуальні особливості кожної дитини та стану сім'ї, що її виховує, сприяти

розвитку особистості дитини, максимально зменшуючи рівень стигматизації;

консолідація супроводу та сімейного виховання;

інтегративна спрямованість психокорекційного процесу у поєднанні зі спеціалізованим характером допомоги, що надається;

визначальна роль індивідуальних особливостей дитини, специфіки сімейного функціонування та етапу психокорекційної роботи при виборі методик (особистісно орієнтований підхід у наданні допомоги) [2], [5], [7].

Від так, аналізуючи умови надання та організації ефективної психологічної допомоги сім'ї, що виховує дитину з порушеннями слуху, можна виокремити основні складові психологічного супроводу: вчасна психологічна діагностика; мультимодальний підхід до надання супроводу (залучення та співпраця з фахівцями інших галузей, допомога яких необхідна для обстежуваної дитини чи сім'ї); консультування членів сім'ї на етапі прийняття рішення та складання плану подолання проблем (складання корекційної програми); активне залучення в систему корекційної роботи батьків або осіб, що їх замінюють та інших значущих членів сім'ї; незалежність та автономність спеціаліста щодо додержання принципів послідовності та наступності в роботі з дитиною та родиною.

Сама ідея супроводу, як втілення гуманістичного, особистісно зорієнтованого підходу, тісно пов'язана з реалізацією права дитини на повноцінний розвиток і, як наслідок, з якісною модернізацією системи стосунків з найближчим оточенням. Психологічний супровід особистісного розвитку і виховання дитини має розглядатись як супровід міжособистісних взаємин в сім'ї (їх розвиток, корекція, взаємовплив).

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Підсумовуючи зазначимо, що психологічний супровід сім'ї, що виховує дитину з порушеннями слуху є багатоаспектним поєднанням різних методів діагностичної, корекційної та терапевтичної роботи з дітьми, батьками чи іншими особами, що беруть участь у вихованні; комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги дитині та сім'ї у вирішенні завдань особистісного розвитку, міжособистісної взаємодії, виховання, соціалізації. Безперечно, за умов адекватного функціонування сімейного соціуму кожна дитина, що має порушення слуху, в міру своїх можливостей, може самостійно вирішувати поточні проблеми або за допомогою батьків. Однак, в ситуаціях дисфункції сім'ї для вирішення зазначених завдань стає для дитини певною перешкодою. За таких умов дитина потребує спеціальної допомоги, що надається через психологічний супровід, який призначений аналізувати найближче оточення дитини, діагностувати рівні її особистісного розвитку і виховання, використовувати групові методи, індивідуальну роботу як з дітьми так і з її батьками. Вищезазначені аспекти організації психологічного супроводу є основою та методичним підґрунтям для

побудови системи надання психологічної допомоги сім'ям, що виховують дітей з порушеннями слуху. Тому, психологічний супровід визначався нами як система професійної діяльності, що спрямована на створення соціально-психологічних умов для успішного навчання і розвитку кожної дитини незалежно від рівня її здібностей і життєвого досвіду. Інтеграцію дітей, що мають порушення функції слуху у соціум потрібно починати із соціально-психологічної адаптації та реалізації у батьківській сім'ї. Ефективність інтеграції залежить від можливостей дитини, бажання і допомоги батьків або осіб, що її виховують, а також наявності на всіх етапах розвитку кваліфікованої психолого-медико-педагогічної допомоги. Зважаючи на вищезазначене, доцільним буде продовження наукового пошуку проблеми психологічного супроводу сім'ї, що виховує дитину з порушеннями слуху. Перспективою подальших досліджень має стати дослідження стану дитино-батьківських відносин, емоційного стану батьків, що виховують дитину з порушенням функції слуху, потреб такої сім'ї та, власне психологічних особливостей розвитку та становлення дитини з порушеннями слуху. Використання результатів наукових досліджень з означених проблем стане підрунтям для розробки стандартів та критеріїв надання психологічного супроводу сім'ям таких дітей, зокрема психологічної підтримки батькам (групи взаємодопомоги, тренінги та ін.); інформаційно-методичної підтримки родинам (лекції, конференції з проблем навчання, виховання, взаємодії та соціалізації дітей з порушеннями слуху). Актуалізація на дитино-батьківському рівні і в новому розумінні проблеми психологічного супроводу сприятиме пошуку нових форм і методів роботи з дітьми, що мають порушення функції слуху та їх сім'ями.

Список використаних джерел

1.Дорошенко З. Психолого-педагогічний супровід дітей раннього віку: стратегічна необхідність / З. Дорошенко // Дошкільна освіта. – № 3 – 2006. – С. 47-54 ; **2.Казакова Е.** Система комплексного супроводження ребенка: от концепции к практике / Е. Казакова // Психолого-педагогическое медико-социальное сопровождение развития ребенка. – СПб. : НОН РУ, 1998. – С. 4-11.; **3.Качева В. О** некоторых проблемах семей, воспитывающих детей с отклонениями в развитии / В. Качева // Дефектология. – 2005. – №1. – С. 21-27; **4.Любезнова Е.** Семья как развивающая среда для ребенка с ограниченными возможностями здоровья / Е. Любезнова // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. – Саратов – 2006. – № 1. – С. 55-61.; **5.Мазур И.** Сопровождение развития — новая образовательная технология / И. Мазур // Основы психологи. – М., 2001. – Ч. I. – С. 9-16. ; **6.Мастюкова Е.** Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии: учеб. пособ. для вузов / Е. Мастюкова, А. Московкина // – М. : Владос, 2004. – 407 с.; **7.Шипшина Л.** Комплексное сопровождение

детей дошкольного возраста с нарушениями психофизического развития / Л. Шипшина // - М. : ГИД, 2003. – 240 с.

Spysok vykorystanyh dzerel

1.**Doroshenko Z.** Psihologo-pedagogichniy suprovid ditey rannogo viku: strategichna neobhidnist / Z. Doroshenko // Doshkilna osvita. – № 3 – 2006. – S. 47-54; 2.**Kazakova E.** Sistema kompleksnogo soprovozhdeniya rebenka: ot kontseptsii k praktike / E. Kazakova // Psihologo-pedagogicheskoe mediko-sotsialnoe soprovozhdenie razvitiya rebenka. – SPb. : NON RU, 1998. – S. 4-11.; 3.**Kacheva V.** O nekotoryih problemah semey, vospityivayuschih detey s otkloneniyami v razvitii / V. Kacheva // Defektologiya. – 2005. – № 1. – S. 21-27; 4.**Lyubeznova E.** Semya kak razvivayuschaya sreda dlya rebenka s ogranichennymi vozmozhnostyami zdorovya / E. Lyubeznova // Vospitanie i obuchenie detey s narusheniyami razvitiya. – Saratov – 2006. – № 1. – S. 55-61.; 5.**Mazur I.** Soprovozhdenie razvitiya — novaya obrazovatel'naya tehnologiya / I. Mazur // Osnovi psihologii. – M., 2001. – Ch. I. – S. 9-16.; 6.**Mastyukova E.** Semeynoe vospitanie detey s otkloneniyami v razvitii: ucheb. posob. dlya vuzov / E. Mastyukova, A. Moskovkina // – M. : Vlados, 2004. – 407 s.; 7.**Shipshina L.** Kompleksnoe soprovozhdenie detey doshkolnogo vozrasta s narusheniyami psihofizicheskogo razvitiya / L. Shipshina // – M. :GID, 2003. – 240 s.

O.A. Prokopenko. Features of psychological support families raising a child with hearing. The article outlines the substantive features of psychological support for families raising a child with a hearing impairment as a form of psychological assistance to children with impaired mental and physical development. Characterized by the important role of parents in the educational process of children with hearing impairments, outlined the basic principles of pedagogical activity, focused on the interests of seven is th. The author also carried out an analysis of the problem of psychological support parents raising children with impaired function of hearing in scientific research, basic principles, directions and components of psychological assistance to such families, particularly its implementation. Defined organizational, didactic methodical, correction and rehabilitation features support for families raising a child with hearing impairments. On the basis of theoretical analysis and practical hurt the author identifies the main components of psychological support such families. The article stated and proven that psychological support for families raising a child with a hearing impairment is a multidimensional combination of different methods of diagnostic, remedial and therapeutic work with children and parents or other persons who participate in education; it is a complex technology, special culture of support and assistance to the child and the family in solving problems of personal development, interpersonal relations, education, socialization.

Keywords: child with hearing impairment, psychiatric care, psychological support.

Отримано 16.02.2015 р.

УДК 372.36 – 056.24

Т.Г. Роменська
rav117@yandex.ru

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Romenska T.G. Problem of formation of social and living skills by preschool children with infantile cerebral paralysis: theoretical aspect / T.G. Romenska. // Actual problems of the correctional education: Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Issue 5.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 261–273

Роменська Т.Г. Проблема формування соціально-побутових навичок у дітей дошкільного віку з дитячим церебральним паралічем: теоретичний аспект. Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню проблеми формування соціально-побутових навичок у дітей дошкільного віку із ДЦП. Автором окреслено низку послідовних змістовних технологічних складових процесу соціально-побутової реабілітації (соціально-побутове орієнтування, навчання дитини прийомам соціально-побутових навичок, соціально-побутова адаптація, соціально-побутове облаштування). Розкрито різнобічне потрактування дослідниками таких складових процесу соціально-побутової реабілітації, як соціально-побутове орієнтування та соціально-побутові навички. Проаналізовано різні підходи до змісту сформованих соціально-побутових навичок. Вказано на відсутність чіткої терміносистеми категорії «соціально-побутові навички». Визначено підхід, який є основоположним для дослідження проблеми формування соціально-побутових навичок у дітей із ДЦП, при цьому окреслено труднощі при оволодінні соціально-побутовими навичками в зазначеній категорії дітей. Визначено зміст понять: соціально-побутова реабілітація, соціально-побутове орієнтування, соціально-побутова адаптація, соціальна компетенція, побутова навичка. Автором розкрито та